

grondbeginselen eens was ; en dat er alzoo slechts tweeërlei *schakeering* bestond. Vooruit wilde men allen, en allen op 't zelfde pad. Alleen maar, de stap waarmee men den weg opging, verschilde. De één had haast, en liep den ander vooruit. De ander daarentegen was voor de bedachtzaamheid, en liet telkens zijn geweer afglijden op de plaats rust.

Vandaar, dat er eertijds ook ten ontzent gedurig overgangen uit de ééne partij in de andere plaats grepen. Veelal had men jong haast, en nam met den ouden dag bedaarder loop.

Gemengde Kabinetten kwamen toen bijna niet voor. Een Kabinet was liberaal of 't was conservatief. En het verband met de partij was als vanzelf gevonden, zoodra er maar een Kabinet zat.

Dat verband zocht toen de Conservatief in de *Vertrauensmänner*, en de Liberaal in Pers, Club en Kiezersbond.

Doch natuurlijk, dit geheele stelsel werd onderstboven geworpen, toen Groen van Prinsterer, buiten deze twee schakeeringen van eenzelfde partij om, zelf optrad om zoo mogelijk een *nieuwe* partij te doen optreden van geheel tegenovergesteld beginsel.

Eerst bleef dit bij woorden.

Eene organisatie van de nieuw opgetreden principieele tegenpartij gaf Groen niet. De nieuwe partij had geen Pers. Wat Groen zelf als Persredacteur beproefde, was op te kleine schaal verschenen en liep dood. Zelfs Groens *Nederlandsche Gedachten* hadden zoo goed als geen publiek dat ze koopen wilde. Het getal van verkochte exemplaren was kortweg ridicuul.

Toch hield Groen vol.

Hij wist, dat hij een kern achter zich had. Niet in een Pers, niet in een organisatie, en ook niet in een Kamerclub.

Eer viel meest alles op deze drie terreinen, voor zoover ze betreden werden, hem gedurig af.

En dit was, omdat Groen van Prinsterer brak met de *Vertrauensmänner* en spreken dorst van een *Program*. Nog niet van een Program voor de Partij. Maar dan toch van een program bij de stembus.

Sober en klein.

Bijna niet meetellend.

Maar de idee was er dan toch, en werd doorgezet.

En zoo kwam er gang.

* * * „*Vertrouwens-mannen.*”

Groen moest in 1869 wel scherp optreden.

Zijn eigen dusgenaamde „*aanhang*,” zijn „*legerke*” liet hem, tot zelfs